

Ali smo pred radikalnimi spremembami volilnega sistema?

V vseh dosedanjih povojnih obdobjih niso bile spremembe volilnega sistema deležne take široke pozornosti in takšnih polemičnih razprav. Vzrok za to vsekakor niso le liberalne politične razmere, svoboda izražanja, ampak veliko bolj uveljavljanje številnih novosti oziroma pomembnih vsebinskih sprememb. Zaradi niza odprtih vprašanj, zapletenosti (mimogrede, nikjer po svetu ni enostavnih volilnih sistemov, no, pri nas smo za to še posebni eksperti), idejne dezorientacije te vsebinske spremembe niti niso tako opazne. Mislim reči, s tem, ko se zapletamo ob številnih podrobnostih, ki sicer niso nepomembne, ne vidimo, da postopoma uvajamo povsem novo zasnovo demokracije, drugačna pravila v sistem političnega odločanja. Morda pa sami protagonisti sprememb, med katerimi je tudi liberalni del partije, ne žele o tem glasno govoriti in razplamtevati ideološke konfrontacije ter z njimi povezanih emocij. Konec pomembnih političnih doktrin, ki so jih desetletja varovali tudi tako, da so uprizarjali kvazispremembe in reforme, še ne pomeni uvajanja D. Bellove teze o »koncu ideologij«, kar bi pomenilo konec mobilizirajočih misli, na mesto katerih stopijo uspešnost, utilitarizem in tehnokratizem. Ravno te oznake pa so značilne za sedanjí politični diskurz. *Nerazvidnost idejnih sprememb in njihovo prikrivanje ustvarjata dodatno nejasnost, zmedo v javnosti in pri samih strokovnjakih, posledica vsega pa so nekonsistentne rešitve.* Ni le domena filozofije, da se peča z ideologijami, načelnimi opredelitvami; projektant vsakršne vrste mora vedeti, da se brez idejnega načrta ne da projektirati, prav tako pa se ne da zgraditi nov volilni sistem, če ni jasno, kaj sploh hočeš. Morda so razumljivi politični razlogi, da se nekaj ne izreče glasno in se vsebinske novosti, radikalne spremembe lažje izpeljejo z »nevtralnim« tehničnim jezikom, ne bi pa bilo prav, da bi tako »taktiziranje« uporabljati na straneh revije, ki probleme osvetljuje teoretično, če rečemo po heglovsko, hoče priti do pojma same stvari.

Kateri so tisti idejni obrati, katere politične doktrine so se morale umakniti, da so se lahko začele uveljavljati novosti oziroma eksplicitnejše vprašanje, katere idejne postavke opredeljujejo sedanje spremembe volilnega sistema.

I. Koncept neposredne demokracije in

II. Uvajanje političnega pluralizma.

(Se razume, pri prvem govorimo o negaciji, pri drugem pa o afirmaciji.)

Neposredna demokracija naj bi bila nasprotje klasični predstavniški demokraciji, bila naj bi način za preseganje odtujenosti, ki nastaja v procesu posredovanja. Asociacije neposrednih producentov, ki so jih napovedovali klasiki marksizma že za prvo fazo komunizma, so v praksi pokazale svojo iluzornost, v teoriji pa so tu marksisti obšli eno pomembnih Heglovih postavk, po kateri je vsako neposredno že posredovano. Že sama delitev na neposredni in posredni interes je sporna, saj vemo, da je družba neka celota, v kateri imajo posamezni dejavniki le relativno avtonomijo. Vseobsežno povezovanje posameznih interesov v integralne celote poraja nove skupnosti in organizme, ki pa niso več obvladljivi brez posrednih načinov odločanja. Opravka imamo z vedno širšimi integracijskimi procesi, zato se upravičeno lahko vprašamo, kolikšen je sploh delež, o katerem lahko odločamo

v svojem neposrednem okolju. Dokazano je, da se v družbenih dejavnostih na primer neposredno odloča le o delčku lastne materialne osnove. V gospodarstvu je ta odstotek sicer večji, vendar večinoma manjši od polovice. Ob vse močnejših integracijskih procesih bo torej delež zadev, o katerih se odloča v neposrednem okolju, vedno manjši in ne večji.

Odločanje o skupnih družbenih zadevah naj bi na »neodtujeni« način urejali z delegatskim sistemom. S tem ko smo praktično vsi delegati, pa smo ukiniteli funkcionalno delitev dela na področju upravljanja. Ne bi o tem dolgovezili, saj je bilo kritik delegatskega sistema že veliko, duhovito pa je zadevo ilustriral pred nedavnim Slavko Kmetič (vodja sindikata strojevodij): »Namesto totalno političnega državljanstva smo dobili množice apolitičnih ljudi, ljudi, ki jim je tako odločanje o vsem in ničemer že seglo do...«

Novosti v volilnem sistemu ponovno uveljavljajo načelo klasičnega predstavnštva. Nekoliko več besed sem namenil temu obratu zato, *ker pravzaprav s tem potrjujemo volitve kot take.*« Dozdaj naj bi bile volitve (po razlagah Kardelja in tudi mlajših strokovnjakov, recimo Cirila Ribičiča) le podsistem delegatskega sistema in naj bi imele zaradi vloge delegatov in delegacij le sekundaren pomen.

Druge pomembne vsebinske spremembe prinaša seveda uvajanje političnega pluralizma. Mislim, da ni treba pisati o tem, zakaj je prišlo do zloma edino veljavnega in družbeno priznanega modela mišljenja in ravnanja. Monopolu ene resnice danes nasprotujejo celo v partijskih vrstah. Da pri političnem pluralizmu še niso razčiščene določene načelne dileme, vemo. Nekateri ga poskušajo ograditi programsko, zreducirati na socialistični družbeni sistem, drugi se sprašujejo, recimo tov. Sonja Lokar, ali to pomeni tudi legalizacijo desnice itd. Bolj ali manj vsi prisegamo na demokracijo, svobodne volitve in tako dalje. Če smo iskreni, tudi v vrstah alternative niso vsi s srcem za demokracijo. Splošno zavzemanje zanjo je pri marsikaterih le sredstvo, da se čimprej poslovimo od zgrešene preteklosti, sicer pa naj bi z neko novo družbeno elito zopet prosperirali. Poudariti je treba, da je takih, ki verjamejo v mesijansko poslanstvo posvečene elite na desnici prav toliko kot na levici. No, po drugi strani tudi ni treba prisegati na ljudsko povprečje, vendar kakor je rekel Robert Michels: »Zamenjavanje elit, njihovo kroženje in porajanje novih je pomembno, saj v nasprotnem primeru grozita družbi stagnacija in dekadenca.« Poudarek splošne volilne pravice ni v tem, da ljudstvo končno prevzame oblast, ampak ravno v tem, da omogoča kroženje elit in onemogoča njihovo povezovanje. Volivec – kot nevtralni »tretji«, postavlja med družbenimi elitami konkurenčni odnos, in to ravno s tem, ko se morajo te boriti za »banalne« volilne glasove. Osebo sem zato nasprotnik raznim dogovorom, sklepanjem kompromisov med »velikimi«, okroglimi mizami ali celo metodam prostozidarstva. Dokler elite ostajajo enotne in povezane, je demokracija čisto slepilo.

No, ker je bilo že rečeno, da smo danes bolj ali manj vsi za demokracijo, pustimo taka razglabljanja za prihodnost. Bolj umestno se je vprašati, koliko bodo prihodnje volitve demokratične in svobodne. Že dosedanje predvidene spremembe kažejo velik premik. Postopek kandidiranja je radikalno drugače zastavljen. Možnost za postavljanje in izbiranje kandidatov je najpomembnejši kazalnik, koliko so volitve svobodne. Kaj pomaga, če lahko neposredno voliš, ko pa ti kandidate določajo drugi. Zasnova dosedanjih volilnih postopkov je dajala političnim vodstvom širše možnosti za manevriranja z voljo ljudstva in omogočala politični voluntarizem. Predlagani kandidati so šli čez dva selektivna mehanizma. Prvi tak so bili *ožji izbori* kandidatov. Šlo je za razvrščanje kandidatov na bolj ali manj primerne na osnovi opisnih, kvazi znanstvenih meril. Drugi varnostni mehanizem

pa je bil večstopenjski način glasovanja na kandidacijskih konferencah. Če se je namreč v ožje izbore prikradel nezaželen kandidat, so za njegovo izločitev poskrbeli delegati delegatov, tisti, ki so že sami šli skozi kadrovska sita. Sicer pa kaj bi se čudili. Zasnova našega političnega sistema sodi v zasnovo vodenih demokracij, ki se v boljševiški inačici imenuje razredna demokracija. Avantgardizem zahteva širok manevrski prostor, akcija se ne sme zaustavljati ob proceduralnih vprašanjih. Partija je torej morala voditi tako kadrovsko politiko, da si je zagotovila nesporno vodilno vlogo na ključnih položajih državne oblasti. V taki politični ureditvi je bilo zato nesmiselno postavljati zahteve po varovanju pasivne volilne pravice, formalizaciji postopkov in dosledni uveljavitvi načela enakopravnosti.

Kandidiranje naj bi vnaprej slonelo le na formalni podpori volilcev. Kandidate naj bi določali z zbranimi podpisi ali glasovanjem na zborih volilcev. Kdor v tem ne vidi radikalnega premika, je ali slaboviden ali pa preveč poln sovraštva, da bi gledal objektivno. Pri tem pravzaprav ni pomembno, ali so se ti ideološki obrati v partiji dogodili z glasnimi razglasi ali bolj tiho in neopazno. Treba jih je pozdraviti in dati obenem priznanje vsem tistim komunistom, ki so jih iskreno podpirali.

Da pa bodo volitve videti in tudi bodo kolikor toliko poštene, bo treba uresničiti še celo vrsto zahtev. Številne so dileme o sestavu in pristojnosti skupščinskih zborov. Ne ve se, ali se bo možno v družbenopolitičnem zboru opredeljevati do posameznih političnih organizacij in njihovih programov. To vprašanje dobro kaže, da se Zveza komunistov v določeni meri še vedno obnaša kot partija, saj kar dobro izkorišča svojo »terensko« premoč in usmerja pravila igre tja, kjer si bo najlažje ohranila del oblastnih pozicij. Njena težnja je predvsem ta, da bi se volilci opredeljevali zlasti do posameznih imen in ne do političnih organizacij in programov. Računa tudi na uspeh po regijah oziroma občinah, zato podpira zbor občin kot splošno politični zbor.

Izjava alternativnih organizacij in gibanj »Kakšne volitve hočemo« izpostavlja še vrsto drugih vprašanj, kot na primer nerešen status novih političnih organizacij, upravičenost posebne vloge SZDL, finančnih sredstev za izvedbo volitev in predvolilnih aktivnosti, možnost za enakopravni dostop do sredstev obveščanja itd. Pri teh zahtevah je treba vztrajati, pa čeprav so videti podrobnosti.

Pa še to! Zadeve moramo presojati tudi z nekoliko večje razdalje. Že kar standardno zapadamo v kritizerstvo, godrnjanje in malodušje. Morali bi nekoliko izstopiti iz te svoje pesimistične zadrlosti in priznati, da so se v kratkem času dogodile velike stvari. Ali ne bi pokazali tudi malce zadovoljstva in optimizma, pa čeprav iztek dogajanj ni jasen? Lažje bomo prenašali svet in sebe.

BOŠTJAN MARKIČ

Kako zmagati na volitvah?

Tudi v našem političnem procesu vedno bolj stopa v ospredje vprašanje, ki še zdaleč ni zgolj retorično, temveč še kako politično prozaično: kako zmagati na volitvah? Očitno je, da tudi za našo volilno politično kulturo postajajo aktualna vprašanja, ki so v prostoru meščanske civilizacije že dolgo časa politično živa in